

ŠIROKO SARGAŠKO MORE

DRUGI DEO

Konačno je sve gotovo, napredovanje i uzmicanje, dvoumljenje i oklevanje. Završilo se, u dobru i u zlu. Bili smo tamo, sklonivši se od kiše ispod krošnje velikog mangovog drveta, ja, moja žena Antonet i služavka, mala polutanka koja se zvala Ameli. Ispod susednog drveta mogao sam da vidim naš prtljag, pokriven ciradom, dva nosača i dečaka, koji je držao odmorne konje, unajmljene da bi nas uzneli nekih 700 metara do kuće u kojoj ćemo provesti medeni mesec.

Ameli mi je jutros rekla: „Nadam se, gospodine, da ćete biti veoma srećni u svojoj dražesnoj kućici“. Video sam kako mi se nasmejala. Ljupko maleno stvorenje, ali lukavo, zlobno, možda opako, kao i mnogo toga u ovom kraju.

„To je samo pljusak“, rekla je Anet zabrinuto. „Uskoro će da prestane.“

Posmatrao sam povijene kokosove palme, ribarske čamce izvučene na šljunkovitu plažu, neravni niz izbeljenih koliba, i upitah za ime sela.

„Masakr.“¹¹

„I koga su to ubili ovde, kad se zove tako? Robove?“

„Oh, ne.“ Zvučala je sablažnjeno. „Ne robeve. Mora da se jako davno nešto dogodilo. Niko se više ni ne seća šta.“

Pljusak se pojačao, krupne kapi su tukle po lišću kao grad, i more je nečujno plazilo napred i nazad.

To je, dakle, Masakr. Nije kraj sveta, već poslednja stanica našeg beskonačnog putovanja sa Jamajke, prva stanica našeg medenog meseca. I po suncu će izgledati potpuno drugačije.

Uredili su tako da, odmah nakon venčanja, napustimo Speništaun i provedemo nekoliko nedelja na jednom od Vindvardskih ostrva, na malenom imanju koje je pripadalo Antonetinoj majci. Pristao sam. Kao što sam pristao i na sve ostalo.

Prozori koliba su bili zatvoreni, vrata otvorena u tišinu i tamu. Utom se pojaviše tri dečačića i upiljiše se u nas. Najmanji nije imao ništa na sebi, osim kolajne sa sličicom

¹¹ Selo na obali Dominike, južno od Rozoa. Pomenuti masakr se odnosi na svirepo ubistvo koje se dogodilo 1674. godine, kada je na tom mestu pogubljena grupa od 60-70 karipskih muškaraca, žena i dece, uključujući i Tomasa „Indijanca“ Vornera, navodnog mulatskog sina jednog od najčuvenijih engleskih kolonizatora na Karibima, ser Tomasa Vornera, guvernera Sent Kitsa. „Indijanca“ Vornera i njegove saveznike pogubio je njegov polubrat Filip, zakoniti sin ser Tomasa Vornera. Nakon očeve smrti, izgubivši njegovu zaštitu, „Indijanac“ Vorner je otisao da živi sa majčinom porodicom, postavši karipski voda, koji je često pregovarao sa Englezima u ime potlačenog karipskog stanovništva. (prim. prev.)

sveca obešene oko vrata i oboda velikog ribarskog šešira. Kad sam mu se nasmešio, on briznu u plač. Onda se iz neke kolibe začu ženski glas i dečak, još uvek tuleći, otrča.

Druga dvojica su se polako uputili za njim, osvrnuvši se nekoliko puta.

Kao po komandi, na vrata svoje kolibe izašla je druga žena, a za njom i treća. „To je Karo”, rekla je Antonet. „Sigurna sam da je Karo. Karolina”, viknula je i mahnula rukom, i žena joj odmahnu. Nakindurena starica u haljini sa cvetnim dezenom živih boja, prugastom maramom na glavi i zlatnim mindušama.

„Bićeš sva mokra, Antonet”, rekoh.

„Neću, kiša prestaje.” Podigla je kraj svoje jahaće sukњe i pretrčala preko ulice. Pažljivo sam je odmeravao. Nosila je trorogi šešir, koji gotovo da nije ni skidal. Ako ništa, barem joj je zaklanjao oči, koje su bile prevelike i, povremeno, nekako smetene. Činilo mi se da ona nikada ne trepće. Izdužene, tužne, tamne oči stranca. Kreolka¹², verovatno čistog engleskog porekla, ali njeni više nisu bili ni Englezi, niti Evropljani. I kada sam počeo da opažam sve te stvari kod svoje žene Antonet? Nakon što smo otišli iz Speništanua, mislim. Ili sam ih primetio i ranije, ali nisam htio sebi da priznam? Mada ne mogu baš reći da sam imao dovoljno vremena da nešto zapazim. Već nakon mesec dana pošto sam se vratio na Jamajku, bio sam oženjen, a skoro tri nedelje od tog perioda preležao sam u groznicu.

Dve žene su stajale u dovratku kolibe i živo mahale rukama, nisu razgovarale na engleskom, već na iskvarenom francuskom narečju, kojim su se služili ostrvljani. Voda mi je počela curiti niz vrat, što mi je samo pojačalo osećanje neudobnosti i potištenosti.

Razmišljaо sam o pismu koje je trebalo da pošaljem u Englesku još pre nedelju dana. Dragi oče...

„Karolina pita da li bi se htio skloniti u njenu kuću.”

Takva je bila Antonet. Govorila je neodlučno, kao da je očekivala da odbijem, što mi onda nije teško palo.

„Ali, kisneš”, rekla je.

„Nema veze.” Nasmešio sam se Karolini i odmahnuo glavom.

„Veoma će se razočarati”, reče moja žena, ponovo pređe ulicu i uđe u mračnu kolibu.

Ameli, koja je sedela okrenuvši nam leđa, osvrnu se. Na licu joj se ocrtavao izraz veselje zlobe, tako pronicljiv, tako pun nagoveštaja, da sam se postideo i odvratio pogled.

„Pa, dobro”, pomislio sam. „Imao sam groznicu. Još se nisam potpuno oporavio.”

Kiša je jenjavala i otišao sam da razgovaram sa nosačima. Prvi nije bio rođeni ostrvljanin. „Ovo vrlo divlje mesto – necivilizovano. Što vi došli ‘vamo?’” Rekao mi je da se zove Mladi Bik i da mu je dvadeset i sedam godina. Bio je savršene građe i neinteligentnog, uobraženog lica. Drugom čoveku je bilo ime Emil i, da, rodio se u ovom selu i živi tu.

¹² Ovaj termin ima mnoštvo oprečnih značenja. U početku se odnosio na potomke anglo-evropskih doseljenika rođene u kolonijama i korišten je da bi se naglasila tzv. rasna čistota. Takođe je upućivao na robeve i životinje rođene na tom području, za razliku od onih koji su bili uvoženi, pa mu je stoga kasnije dodavan pridev „beli”, da bi se napravila razlika između belih i crnih Karibla. Od XIX st. ovim se pojmom sve češće označava rasna pomešanost ili lingvističko ukrštanje evropskih i afričkih jezika, odnosno hrana ili kulturni obrasci povezani sa crnim stanovništvom Kariba. (prim. prev.)

„Pitajte ga kol'ko star?”, predložio je Mladi Bik. Emil reče upitnim glasom: „Četrn'es’? Da, imam četrn'es’ godina, gazda.”

„Nemoguće”, rekao sam. Video sam sede vlasti u njegovoj retkoj bradi.

„Možda pedeset i šest.” Hteo je da mi ugodi po svaku cenu.

Mladi Bik se glasno zasmehao. „On ne znati kol'ko star, ne misliti na to. Ja vam kazati, gospodine, ovi ljudi nisu civilizovani.”

Emil promrmlja: „Moja mati, ona zna, ali ona mrtva.” Potom je izvadio plavu krpu, koju složi kao podmetač i stavi je na glavu.

Većina žena je stajala ispred svojih koliba, posmatrale su nas bez osmeha. Mračni ljudi u mračnom mestu. Nekolicina muškaraca se uputila ka čamcima. Kad je Emil viknuo, pridoše mu dvojica. Zapevao je dubokim glasom. Oni prihvatiše pesmu, a onda podigose tešku, pletenu korpu i namestiše mu je na glavu, pevajući. Proverio je ravnotežu jednom rukom i, bosih nogu, zakoračio po oštrom kamenju, kao najveći veseljak na svadbenoj zabavi. Pošto je i on bio natovaren, Mladi Bik me okrznu razmetljivim pogledom i zapeva sebi u bradu, na engleskom.

Dečak je priveo konje do velikog kamena i videh da Antonet izlazi iz kolibe. U tom trenutku se pojавilo sunce i, iz zelenila iza nas, poče da se podiže para. Ameli se izula, povezala cipele pertlama i okačila ih oko vrata. Svoju malu korpu je stavila na glavu i pošla lakinom korakom, poput nosača. Uzjahali smo, zamakli za ugao i selo je ostalo iza nas. Petao je glasno zakukurikao, što me podsetilo na prethodnu noć, koju smo proveli u gradu. Antonet je imala posebnu sobu, jer je bila iscrpljena. Ležao sam budan celu noć i slušao kukurikanje petlova. Zatim sam ustao veoma rano i video žene koje su sa poslužavnicima na glavi, prekrivenim belim salvetama, ulazile u kuhinju. Žena što je prodavala tople kifle, žena sa kolačima, žena sa slatkisima. Neka druga je na ulici uzvikivala: *Bon sirop, Bon sirop*¹³, i osetih se spokojno.

Drum se penjao nagore. Sa jedne strane je bio zid od zelenila, a sa druge strma litica, koja se obrušavala sve do jaruge. Zaustavili smo se i posmatrali brda, planine i modrozele more. Duvaо je blagi, topli povetarac, i ja sam shvatio zašto je nosač nazvao ovaj kraj divljim. Jer nije izgledao samo divlje, već i preteće. Činilo se kao da će se brda sklopiti nad tobom.

„Koliko zelenila”, bilo je sve što sam mogao da kažem; razmišljajući o tome kako je Emil pozvao ribare i o boji njegovog glasa, upitao sam šta je s njim.

„Oni koriste prečice. Stići će na Grenboa dosta pre nas.”

Dok sam klonulo jahao iza nje, pomislih kako je ovde svega previše. Previše plavog, previše skerletnog, previše zelenog. Cveće je precrveno, planine previsoke, brda preblizu. A žena mi je tuđinka. Smetao mi je njen molečivi izraz. Nisam ja kupio nju, već ona mene, ili barem tako misli. Spustih pogled na grubu konjsku grivu... Dragi oče. Bez pogovora i bez bilo kakvih uslova, isplaćeno mi je trideset hiljada funti. Za nju nije određeno ništa (o tome se mora povesti računa). Sada imam umerene prihode. Nikada neću osramotiti tebe ili svog dragog brata, sina koga voliš. Neće biti preklinjućih pisama, niti nedostojnih

¹³ Fr. Bon sirop – „Dobar sirup”, osvežavajuće piće spravljeno od slatkog sirupa. (prim. prev.)

prohteva. Ili kakvih skrivenih, otrcanih poteza mladeg sina. Prodao sam svoju dušu, ili si je ti prodao i, na kraju krajeva, zar smo loše pazarili? Rečeno je da je devojka lepa, lepa je. Pa ipak...

U međuvremenu, konji su kaskali po vrlo lošem putu. Postalo je hladnije. Neka ptica se oglasi dugim, tužnim zviždukom. „Koja je to ptica?” Bila je predaleko, da bi me čula. Ptica opet zacvrkuta. Planinska ptica. Prodorno i ljupko. Veoma samotan zvuk.

Zaustavila se i viknula: „Obuci kaput sada.” Poslušao sam je, ali mi više nije bilo prijatno sveže, već hladno u košulji natopljenoj znojem.

Nastavili smo da jašemo, u tišini, pod iskošenim zracima poslepodnevnog sunca, putem ovičenim zidom od drveća sa jedne, ponorom sa druge strane. More je sada bilo jasno plavo, duboko i tamno.

Došli smo do jedne rečice. „Ovo je međa poseda Grenboa.” Nasmešila mi se. Po prvi put sam je video da se smeje jednostavno i neusiljeno. Ili sam se to ja, možda, po prvi put osetio jednostavno i prirodno s njom. Iz stene je štrčala cev od bambusa; voda, koja je isticala iz nje, bila je srebrnasta plava. Brzo je sjahala, ubrala veliki list u obliku deteline, napravila fišek i napila se. Zatim je uzela novi list, napunila ga i donela meni. „Probaj. To je planinska voda.” Dok je gledala tako nasmejana prema gore, izgledala je poput kakve ljupke engleske devojke i, da bih je razveselio, pio sam. Voda je bila studena, čista i prijatna, njena boja je predivno ljeskala na zelenoj pozadini debelog lista.

Kazala je: „Sada ćemo ići nadole, a potom se još malo uspinjati. I tu smo.”

Kada se sledeći put oglasila, upitala je: „Jesi li primetio kako je ovde zemlja crvena?”

„I u nekim delovima Engleske je, takođe, crvena.”

„Oh, Engleska, Engleska”, uzvrati mi podrugljivo; njen glas je odzvanjao kao neko upozorenje, o koje sam se bio oglušio.

Uskoro smo prešli na kaldrmisan put i zaustavili se ispred kamenog stepeništa. Sa obe strane građevine, koja je ličila na englesku baštensku kućicu – četiri drvene grede sa slamanatim krovom – prostirala se gusta borova šuma. Ona sjaha i potrča uz stepenice. Na vrhu se nalazio slabo pokošen, neodržavan travnjak, a u dnu travnjaka oronula bela kuća. „Sada si na Grenboa.” Pogledah planine, koje su bile skerletne spram jako plavog neba.

Nasađena na drvenim stubovima, kuća kao da je zazirala od šume u pozadini i željno ispružala vrat ka udaljenom moru. Činila se više nezgrapna, nego ružna, malo žalosna, kao da je znala da neće još dugo da potraje. U dnu stepeništa, ispred verande, stajala je grupica crnaca. Antonet je potrčala preko travnjaka i, dok sam je sledio, sudarih se sa dečakom, koji je naišao iz suprotnog smera. Prevrnuo je očima, koje su izgledale uplašeno, i bez reči izvinjenja, produžio ka konjima. Muški glas reče: „Skupite se, skupite! I ne sklanjajte pogled.” Bilo ih je četvoro. Žena, devojka i visoki, dostojanstveni muškarac su stajali skupa. Antonet je, u međuvremenu, grlila drugu ženu. „Dečak što te skoro obovio je Bertran. Ovo su Rouz i Hilda. A ovo je Baptist.”

Kako bi predstavila koga od posluge, sa snebivanjem bi se nasmešili.

„I ovo je Kristofin, koja je pre mnogo godina bila moja da¹⁴, moja dadilja.”

¹⁴ Kreolski naziv za dadilju. (prim. prev.)

Baptist je rekao da je ovo srećan dan i da smo sa sobom doneli lepo vreme. Dobro je govorio engleski, ali usred njegovog pozdravnog govora Hilda se zakikota. Bila je mlada devojka, od oko dvanaest ili četrnaest godina, obučena u belu haljinu bez rukava, koja joj je dosezala do kolena. Haljina je bila savršeno čista, ali je zbog nepokrivene kose – iako joj je bila nauljena i upletena u sitne pletenice – izgledala poput kakve divljakuše. Baptist je mrko pogledao, no ona se još glasnije zasmejala, stavila ruku na usta i otrčala uz drvene stepenice u kuću. Čuo sam kako koraci njenih bosih nogu odzvanjaju po verandi.

„*Doudou, ché cocotte*¹⁵”, obratila se starija žena Antonet. Oštro sam je pogledao, ali izgledala je beznačajno. Bila je crnja od ostalih, a njena odeća, čak i marama oko glave, bila je zagasitih boja. Gledala me je pravo u oči, prekorno, mislim. Skoro čitav minut smo tako zurili jedno u drugo. Skrenuo sam pogled i ona se nasmejala samoj sebi, potapšala malo Antonet i izgubila se u senci iza kuće. Ostala posluga se razišla.

Stajao sam na verandi i udisao sveži vazduh. Prepoznao sam miris karanfilčića i cimeta, ruža i narandžinog cveta. Omamljujuća svežina, koju kao da нико до сада nije udahnuo. Kad mi je Antonet rekla: „Hajde, да ти пokažem kuću”, nerado sam поšao za njom, jer mi se ostatak kuće činio zapušteno i zanemareno. Uvela me u veliku, neokrečenu sobu. Tu se nalazila mala, pohabana sofa, sto od mahagonija u sredini, neke stolice sa uspravnim naslonom i stari orman od hrastovine sa mesinganim nožicama, koje su imale oblik lavljih kandži.

Držeći me za ruku, odvela me do kredenca, gde su nas čekale dve čaše punča. Dodala mi je jednu i rekla: „Za sreću.”

„Za sreću”, uzvratio sam.

Naredna prostorija je bila veća i praznija. Imala je dvoje vrata, prva su vodila na verandu, a druga, malčice odškrinuta, u malu sobu. Veliki krevet, okrugli sto pored njega, dve stolice, neočekivani toaletni sto sa mermernom površinom i velikim ogledalom. Na postelji su ležala dva venca od cvetova frangipanija.

„Da li se od mene očekuje da ga stavim na glavu? I kada?”

Ovenčao sam se s jednim i napravio grimasu u ogledalu. „Mislim da ne pristaje баš моме privlačnom licu, шта каžeš?”

„Izgledaš kao kralj, kao vladar.”

„Bože sačuvaj”, rekao sam i skinuo venac. Pao je na pod, i kada sam krenuo prema prozoru, nagazio sam ga. Soba se ispunila mirisom zgnježdenog cveća. Video sam njen odraz na staklu, kako se hlađi malom lepezom od palminog lista, koja je po rubovima bila obojena u plavo i crveno. Osetih znoj na čelu i sedoh, a ona je kleknula pored mene i obrisala mi lice svojom maramicom.

„Zar ti se ne dopada ovde? Ovo je moj kraj i sve je na našoj strani. Nekoć sam”, reče, „imala naviku da spavam sa drvenim štapom pored sebe, da bih se mogla odbraniti ako me ko napadne. Toliko sam se bojala.”

„Čega si se bojala?”

Odmahnula je glavom. „Ničega, svačega.”

Neko je pokucao i ona reče: „To je samo Kristofin.”

¹⁵ Fr. „Drago pilence.” (prim. prev.)

„Starica, što ti je bila dadilja? Da li se nje plašiš?”

„Ne, kako bih mogla?”

„Da je nešto viša”, rekao sam, „poput jedne od onih nakindurenih, kršnih žena, verovatno bih je se plašio.”

Nasmejala se. „Ona vrata vode u tvoju garderobu.”

Tiho sam ih zatvorio za sobom.

U poređenju sa prazninom ostatka kuće, ova sobica je izgledala pretrpano. Na podu je bio tepih, jedini koji sam video, i plakar od nekog finog drveta, koje nisam poznavao. Ispod otvorenog prozora bio je postavljen mali pisači sto, opremljen hartijom, perima i mastilom. „Utočište”, razmišljao sam, kad neko reče: „To je bila soba g. Mejsona, gospodine, ali je retko navraćao. Nije mu se svidao ovaj kraj.” Baptist je stajao na vratima verande, sa čebetom preko ruke.

„Sve je prilično udobno”, rekao sam. Spustio je čebe na krevet.

„Noću zna da zahladni”, rekao je. A potom izašao. I tada me je napustilo osećanje sigurnosti. Osvrtao sam se sumnjičavo. Vrata u njenu sobu mogla su se zatvoriti rezom, a druga podbočiti čvrstom drvenom gredom. Bila je to zadnja soba u kući. Sa verande se drvenim stepeništem silazilo na zapušteni travnjak, a pored stepenica je raslo drvo seviljske narandže. Vratio sam se u garderobu i pogledao kroz prozor. Video se zemljani put, mestimično blatinjav i ovičen redom visokih stabala. Sa druge strane puta, poluzaklonjene, nalazile su se različite pomoćne zgrade. Među njima i kuhinja. Nije imala dimnjak, pa je dim kuljaо kroz prozor. Seo sam na uski, mekani krevet i osluškivao. Ni glasa, osim reke. Možda sam bio sam u kući. Iznad stola je bila prosta polica za knjige, napravljena od tri povezane, istesane daske; počeo sam razgledati knjige: Bajronove pesme, romani Valtera Skota, Ispovesti jednog uživaoca opijuma, nekoliko otrcanih smedih svezaka i, na poslednjoj polici, Život i zapis... Ostatak je bio izgriješen.

Dragi oče, nakon nekoliko neudobnih dana, prispeli smo sa Jamajke. Ovo malo ime na Vindvardskim ostrvima pripada porodici i Antonet je jako vezana za njega. Želela je da dodemo ovamo što pre. Sve je u redu i odvija se u skladu sa tvojim planovima i željama. Naravno, sporazumeo sam se sa Ričardom Mejsonom. Njegov otac je, kao što verovatno znaš, umro nedugo pošto sam ja ispolvio za Karibe. Dobar je čovek, gostoljubiv i prijateljski nastrojen; izgleda da sam mu prirastao srcu i da u mene ima puno poverenje. Ovo je veoma lepo mesto, ali me bolest isuviše iscrpila, da bi do kraja uživao. Pisaću ti opet za nekoliko dana.

Još jednom sam pročitao pismo i dodao postskriptum:

Čini mi se da sam te predugo ostavio bez vesti, budući da se štura objava moje skore ženidbe teško može nazvati vešću. Kada sam stigao u Speništaun, dve nedelje sam preležao u postelji zbog groznice. Ništa ozbiljno, ali sam se osećao prilično jadno. Odseo sam kod Frejzerovih, prijatelja Mejsonovih. Gospodin Frejzer je Englez, penzionisani sudija; upinjao se da mi potanko prepričava neke od svojih slučajeva. Bilo mi je teško da staloženo mislim i pišem. Na ovom hladnom i zabačenom mestu, koje se zove Grenboa (mislim

da to znači Visoka šuma), već se osećam bolje i moje će sledeće pismo biti iscrpnije i jasnije.

Hladno i zabačeno mesto... Pitao sam se kako odavde šalju pisma. Svoje sam zalepio i odložio u fioku stola.

A što se tiče mojih zbumujućih utisaka, njih nikada neću zapisati. U glavi imam praznine, koje se ne mogu ispuniti.

*

Sve je bilo u bleštavim bojama, čudno, ali mi nije baš ništa značilo. Kao ni njoj, devojci, koju je trebalo da oženim. Kada sam je konačno sreo, naklonio sam se, osmehnuo, poljubio joj ruku i plesao sa njom. Igrao sam ulogu, koja se od mene očekivala. Nismo imali ničeg zajedničkog. Na svaki potez koji bih napravio, prisiljavao sam se snagom volje, i ponekad se pitam kako to нико nije primetio. Slušao bih svoj glas i čudio mu se, kako je miran, učitiv ali bezvučan, siguran. No, morao sam odigrati ulogu bez greške. Ukoliko sam video izraz sumnjičavosti ili radoznalosti, bilo je to na crnim, ne na belim licima.

Slabo se sećam samog čina venčanja. Mermerne spomeničke ploče po zidovima slavile su vrline poslednje generacije plantažera. Svi su bili milostivi. Svi robovlasnici. Svi počivaju u miru. Kada smo izašli iz crkve uezao sam je za ruku. Bila je hladna kao led na žarkom suncu.

Potom sam sedeо za dugim stolom u sobi punoj ljudi. Lepeze od palminog lišća, gomila posluge, ženske marame sa crvenim i žutim prugama, tamnoputa muška lica. Oštar ukus punča, čistiji ukus šampanjca, moja nevesta u belom, ali jedva da se mogu setiti kako je izgledala. Zatim, u drugoj prostoriji, žene obučene u crno. Sestrična Džulija, sestrična Ada, tetka Lina. Vitke ili punačke, sve su mi se činile iste. Zlatne minduše u probušenim ušima. Srebrne narukvice, što im zveckaju oko zapešća. Obratio sam se jednoj od njih: „Noćas napuštamo Jamajku”, i nakon kratke pauze, ona mi je odgovorila: „Naravno, Antonet ne podnosi Speništaun. Kao što ga nije podnosila ni njena majka.” Upiljila se u mene. (Da li im, sa godinama, oči postaju sitnije? Sitnije, okruglijе, radoznalije?) Nakon toga, učinilo mi se da na svim licima vidim isti izraz. Radoznalost? Sažaljenje? Podsmeh? Ali zašto bi me sažaljevali? Mene, koji sam se tako dobro pobrinuo za sebe?

Jutro pre venčanja Ričard Mejson je banuo u moju sobu, kod Frejzerovih, u trenutku dok sam ispijao svoju prvu šoljicu kafe. „Ona neće da se ovo privede kraju!”

„Šta da se privede kraju?”

„Neće da se uda za vas.”

„Ali zašto?”

„Nije mi rekla zašto.”

„Mora da ima nekog razloga.”

„Nije navela nikakav razlog. Prepirao sam se sa tom šašavicom čitav sat.”

Zurili smo jedan u drugoga.

„Sve je spremno, pokloni, pozivnice. Šta će sad da kažem vašem ocu?” Bio je skoro na ivici suza.

Rekoh: „Ako neće, neće. Ne možemo da je odvučemo do oltara. Dozvolite mi da se obučem. Moram da čujem šta ona ima da kaže.”

Poslušno je izašao van i, dok sam se oblačio, pomislio sam kako bi zbog ovoga mogao da ispadnem prava budala. Zaista mi se nije dopadalo da se vratim u Englesku u ulozi odbijenog prosca, kojeg je ostavila na cedilu ova kreolska devojka. U svakom slučaju, moram da znam barem zašto.

Sedela je, pognute glave, u stolici za ljunjanje. Kosa joj je bila upletena u dve duge pletenice, koje su joj ležale na ramenima. Zaustavio sam se malo ispred nje i nežno progovorio: „U čemu je problem, Antonet? Šta sam vam uradio?”

Nije mi odgovorila.

„Ne želite da se udate za mene?”

„Ne”, rekla je jedva čujno.

„Ali zašto?”

„Bojim se onoga što bi moglo da se dogodi.”

„Zar se ne sećate šta sam vam sinoć rekao, da više nikada nećete imati razloga za strah, kada postanete moja žena.”

„Da”, rekla je. „No, potom je ušao Ričard i vi ste se zasmejali. Nije mi se dopao način na koji ste se smejali.”

„Ali smejavao sam se samom sebi, Antonet.”

Pogledala me i ja sam je zagrljio i poljubio.

„Ne znate ništa o meni”, rekla je.

„Verovaću vam, ako vi budete verovali meni. Dogovoren? Biću veoma nesrećan, ukoliko me oterate, a da mi ne kažete šta sam to uradio da vas je toliko povredilo. Otići će sa tugom u srcu.”

„Vaše tužno srce”, rekla je, i pomilovala me po obrazu. Strasno sam je poljubio, obećavši joj mir, sreću, sigurnost, ali kad sam je upitao: „Mogu li sada da kažem ubogom Ričardu da je ovo bio nesporazum? I on je žalostan”, nije mi odgovorila. Samo je klimnula glavom.

Razmišljajući o svemu tome, o Ričardovom ljutitom licu, o njenom glasu, koji govori: „Možete li da me ostavite na miru?”, mora da sam zaspao.

Probudili su me glasovi iz susedne sobe, smeh i polivanje vode. Osluškivao sam, još uvek bunovan. Antonet je rekla: „Nemoj da stavљаш više parfema na moju kosu. Njemu se to ne sviđa.” Druga je dodala: „Muško, a da ne voli parfem? To prvi put čujem.” Bilo je skoro veče.

Trpezarija je bila raskošno osvetljena. Sveće na stolu, čitav niz na kredencu, trokraki svećnjak na starom brodskom sanduku. Oboja vrata na verandi bila su širom otvorena, ali nije bilo ni daška vetra. Plamičci su goreli uspravno. Sedela je na sofi i čudio sam se kako ranije nisam primetio koliko je lepa. Otkrila je lice, unazad začešljavši kosu, koja joj je, do ispod pasa, meko padala niz leđa. Presijavala se crveno i zlatno. Kada sam pohva-

lio njenu haljinu, videlo se da joj je godilo; reče mi da je bila naručena iz Sen Pjera na Martiniku. „Ta moda se zove *à la Žozefin*.¹⁶

„Govoriš o Sen Pjeru kao da je, u najmanju ruku, Pariz.“

„Ali jeste, taj grad je Pariz Kariba.“

Sto je bio posut ružičastim cvećem, njegovo ime mi je priyatno odzvanjalo u glavi. *Koralita, koralita.*¹⁷ Hrana, iako prilično začinjena, bila je lakša i ukusnija od svega što sam probao na Jamajci. Pili smo šampanjac. Mnoštvo noćnih leptirica i buba, koje su ušle u sobu, letele su na plamen sveće i padale mrtve po stolnjaku. Ameli ih je metlicom pomela sa stola. Uzalud. Bube i noćne leptirice su nadirale neprestano.

„Da li je istina“, upitala je, „da je Engleska poput sna? Tako mi ju je u svojim pismima opisala jedna prijateljica, koja se udala za Engleza. Rekla je da je London, ponekad, nalik na hladan, taman san. Rado bi se probudila.“

„Upravo tako se“, rekoh jetko, „meni čini tvoje prelepo ostrvo, prilično nestvarno i poput sna.“

„Ali kako reke, planine i more mogu biti nestvarni?“

„A kako nestvarni mogu da budu milioni ljudi, njihove kuće i ulice?“

„Lakše“, rekla je, „mnogo lakše. Da, veliki grad mora da je poput sna.“

„Ne, ovo ovde je nestvarno i poput sna“, pomislio sam.

Duga veranda je bila opremljena platnenim stolicama, dvema visećim ležaljkama i drvenim stočićem, na kojem je bio postavljen teleskop sa tronošcem. Ameli je iznela svećnjake sa staklenim zaslonima, ali je tama progutala slabašno svetlo. Napolju se širio izuzetno prodror miris cveća – cveća koje raste pokraj reke i otvara se noću, rekla je – i buka, prigušena unutar kuće, beše zaglušujuća. „Krek-krekovi“,¹⁸ objasnila je, „oglašavaju se upravo kako im i samo ime kaže, a čuju se još i zrikavci i žabe.“

Naslonio sam se na ogradu i ugledao na stotine svitaca – „Ah, da, svici na Jamajki, ovde ih zovemo *La belle*.¹⁹

Veliki noćni leptir, toliko velik da sam pomislio da je ptica, naleteo je na jednu od sveća, prevrnuo je i srušio se na pod. „Zaista je ogroman“, rekoh.

„Je li se mnogo opekao?“

„Više je ošamućen, nego povređen.“

Lepo stvorenje sam položio na svoju maramicu i spustio ga na ogradu. Primirio se i na trenutak sam, pod mutnim svetlom sveća, video nežne, svetlucave boje i zamršene šare na njegovim krilcima. Blago sam stresao maramicu i leptir je odleteo u noć.

„Nadam se da će taj veseli džentlmen biti dobro.“

„Ako ne ugasimo sveće, opet će da se vrati. Dovoljna nam je svetlost zvezda.“

¹⁶ Po Josèphine de Beauharnais, beloj kreolki sa Martinika, koja se 1796. udala za Napoleona Bonapartea, postala francuska carica 1804, da bi se, konačno, 1809. razvela od Napoleona. U kolonije francuska moda stiže sa zakašnjenjem. (prim. prev.)

¹⁷ Vrsta loze karakteristične za karipski pojас, lat. *Antigonon leptopus*, čiji su cvetovi u obliku grozda ružičaste boje, slične boji korala, po čemu su i dobili ime. (prim. prev.)

¹⁸ U originalu crak-crak, insekt sličan cvrčku, živi u američkom tropskom pojasu. (prim. prev.)

¹⁹ Fr. La belle – lepotica, lepotica. (prim. prev.)

Odista, zvezdana svetlost beše tako blistava, da su se po podu ocrtavale senke drveća i stubova verande.

„Hajdemo da prošetamo”, rekla je, „ispričaće ti jednu priču.”

Pošli smo niz verandu, do stepeništa koje je vodilo na travnjak.

„Oobično smo dolazili ovamo da bismo izbegli vrućine tokom juna, jula i avgusta. Triput sam ovde boravila sa tetka Korom, koja je sada bolesna. Bilo je to nakon...” Zastala je i uhvatila se za glavu.

„Ako je priča tužna, bolje nemoj da mi je pripovedaš večeras.”

„Nije tužna”, rekla je. „Samo, nešto se dogodi i ureže ti se zauvek, čak i ako zaboraviš kada i zašto se odigralo. Desilo se to u onom sobičku.”

Pogledao sam tamo, gde je upirala prstom, ali sam video samo obrise uskog kreveta i jedne ili dve stolice.

„Sećam se da je te večeri bilo jako toplo. Prozor je bio zatvoren, ali sam zamolila Kristofin da ga otvorи, jer je noću sa brda duvao osvežavajući povetarac. Sa kopna. Ne sa mora. Bilo je toliko vruće da mi se spavačica skroz prilepila uz telо, ali sam ipak nekako uspela da zaspim. A onda sam se iznenada probudila. Ugledala sam dva ogromna pacova, velika poput kakve mačke, kako sa prozorske daske zure u mene.”

„Ne sumnjam da si se prestravila.”

„Naprotiv, uopšte se nisam uplašila. Upravo to je čudno. Posmatrala sam ih, nisu se pomerali. U ogledalu na suprotnom zidu, videla sam svoj odraz u beloj spavačici sa čipkom oko vrata, kako zurim u te pacove, koji su, i dalje nepomični, piljili u mene.”

„I šta se onda dogodilo?”

„Okrenula sam se, pokrila čaršavom i u trenu zaspala.”

„I to je sve?”

„Ne, opet sam se naglo probudila – kao i prvi put, ali pacovi su nestali. Tada me je obuzela strava. Brzo sam skočila iz kreveta i istrčala na verandu. Legla sam u viseću ležaljku. Baš u ovu.” Pokazala je na ravnu viseću mrežu, zategnutu konopcima na svakom od četiri ugla.

„Te noći je bio pun mesec – dugo sam ga posmatrala. Bilo je skroz vedro, bez oblača koji bi promicali nebom, pa mi se stoga učinilo da стојi u mestu i da sjaja na mene. Sledećeg jutra Kristofin je bila besna. Rekla je da ne valja spavati na mesečini, na uštап.”

„Jesi li joj rekla za pacove?”

„Ne, nikome do sada nisam ništa spomenula. Ali ih nikada nisam mogla da zaboravim.”

Hteo sam da kažem nešto što bi je umirilo, ali me nadvladao snažan miris rečnog cveća. Osetih vrtoglavicu.

„Da li i ti misliš”, upitala je, „da sam predugo spavala na mesečini?”

Usta su joj bila nameštena u osmeh, ali joj se u pogledu očitovala takva povučenost i usamljenost, da sam je zagrljio, zanjihao kao dete i zapevao joj. Staru pesmu, za koju sam mislio da sam je davno zaboravio:

„Pozdravljeni da si kraljice tihe noći,
odeni se u sjaj, u sjaj, Robin, kada umreš.”

Slušala je, a zatim mi se pridružila:

„Odeni se u sjaj, u sjaj, Robin, kada umreš.“

U kući nije bilo nikoga i samo su još dve sveće gorele u prostoriji koja beše onako raskošno osvetljena ranije. U njenoj sobi je bilo tamno, jedna zasenčena sveća nalazila se pokraj postelje, druga na toaletnom stočiću. Na okruglom stolu stajala je boca vina. Bilo je prilično kasno kada sam napunio dve čaše i pozvao je da nazdravimo za našu sreću, za ljubav i beskrajni dan, koji bi mogao biti i onaj sutrašnji. Tada sam bio još mlad. Kratka beše moja mladost.

– odlomak iz romana –

(Sa engleskog preveo **Alen Bešić**)

Džin Ris (Jean Rhys) je rođena kao Ela Gwendolin Ris Vilijams (Ella Gwendoline Rees Williams) u Rozou, na Dominiki, 1890. godine. Otac joj je bio Velšanin, a majka kreolsko-škotskog porekla. Kreolski koren Džin Ris, odnosno njeno iskustvo bele kreolke kako na Karibima, tako i u Engleskoj, ostavili su neizbrisiv trag na njenom stvaralaštvo.

Počela je da piše tokom dvadesetih godina XX st. na nagovor Forda Medoksa Forda. 1927. uzima književno ime Džin Ris i objavljuje svoju prvu knjigu *Leva obala i druge priče*. Slede romani *Kvartet* (1928), *Napustivši gospodina Mekenzija* (1931), *Putovanje u tami* (1934) i *Dobro jutro, ponoći* (1939). Od 1939. do 1957. potpuno se povlači iz javnog života i prestaje da objavljuje.

Medunarodno priznanje stiže tokom 60-ih godina XX st., kada u 76. godini objavljuje svoje najpoznatije delo, roman *Široko Sargaško more* (1966), koji se smatra jednim od najznačajnijih ostvarenja postkolonijalne literature. Ris iznosi dramatičnu životnu priču kreolke Antonet Kozvej – poznatije kao Berta Mejson – prve žene gospodina Ročestera, jednog od protagonistova romana *Djejin Ejr* Šarlote Bronte. U tom smislu, *Široko Sargaško more* se može shvatiti i kao dopisivanje klasičnog teksta sa stanovišta jednog od najmarginalizovanijih likova iz romana Bronteove: Berta Mejson ne samo što je žensko, što je luda, zatočena i odbačena supruga, već dolazi i sa britanske kolonije Jamajke. Roman je ekranizovan 1992. godine.

Objavila je još i zbirku priča *Prespavaj to, damo* (1976), a njena nedovršena autobiografija *Smešak, molim* štampana je 1979. godine, nekoliko meseci nakon njezine smrti. Roman *Široko Sargaško more* biće objavljen tokom oktobra 2006. u izdanju zrenjaninske „Agore“. (A. B.)